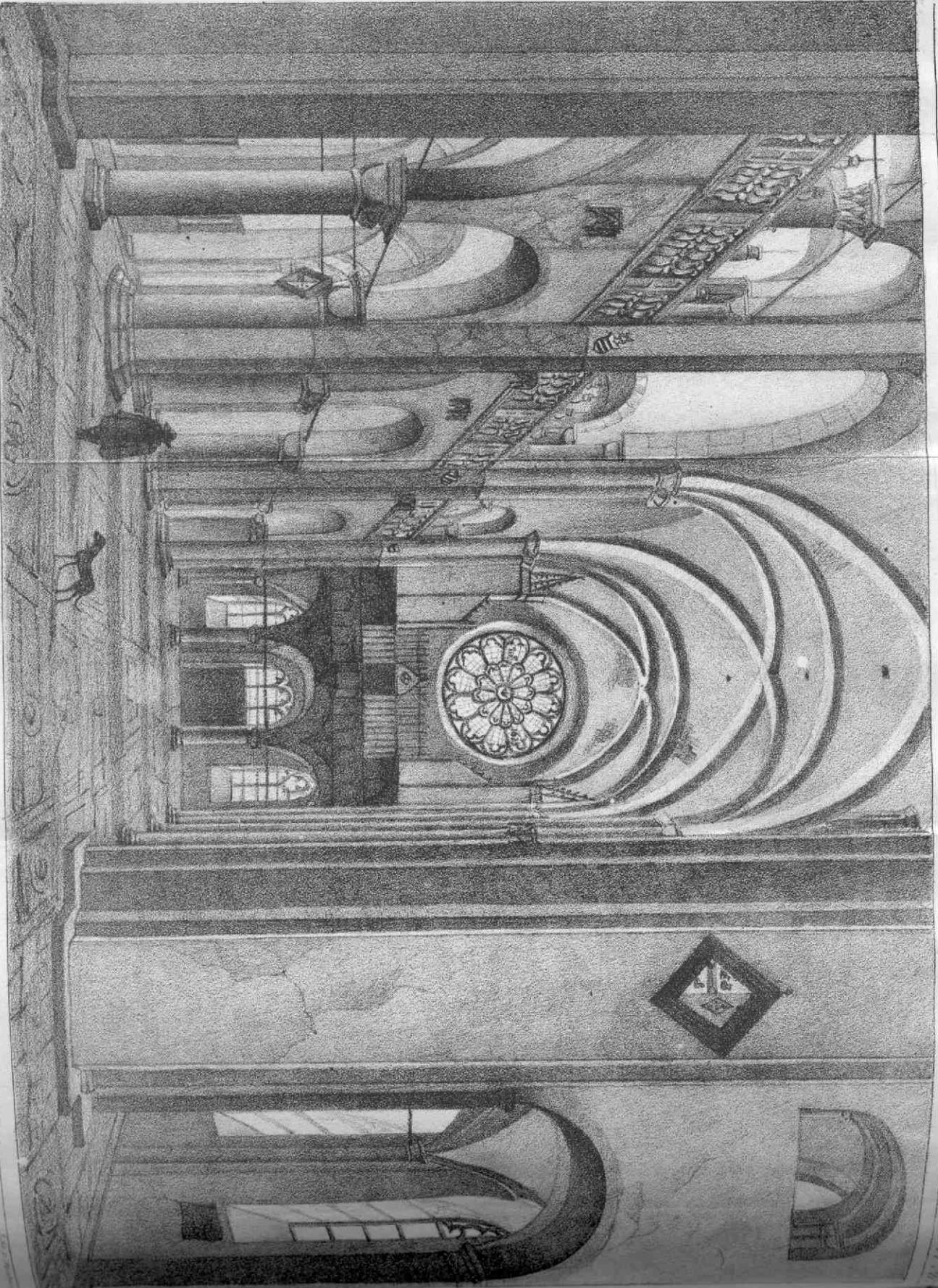

DE ST. MARIA KERK.

(Vervolg van Pag. 210, van het Eerste Stuk.)

Deze kerk, die oudtijds zeer prachtig geweest is, was in het jaar 1421 zoodanig vervallen, dat het choor geheel herbouwd moest worden, bij welke gelegenheid hetzelfde veel ruimer gemaakt is. Bijzonder prachtig was het oksaal of de omgang, welke in 1545 geheel hernieuwd werd door den bouwkundigen JOHAN OEM, Utrechtsch burger, volgens het bestek van den kanonnik JOHAN SCHOREL; de kosten daarvan beliepen 300 Philippi Guldens, ieder van vijf en twintig stuivers; dit choor, het voornaamste gedeelte der kerk in vroeger tijden, werd in het jaar 1619 aan het Bijhoudersgild afgestaan, om er hunne goederen in te koop te stellen, hetwelk tot onzen tijd heeft voortgeduurd.

In hetzelfde lag begraven de kanonnik HENDRIK VAN BRANDENBURG, op wiens grafzerk een prelaat in geestelijk gewaad was afgebeeld, die een kind met eenen degen doorsteekt. Wij maken hiervan melding om het vreemde van zoodanig eene grafzerk, ofschoon wij niet in staat zijn geweest verdere bijzonderheden daarvan op te sporen.

De St. MARIA KERK te UTRECHT, van binnen.

De teekening alhier bijgevoegd, een gedeelte der kerk van binnen voorstellende, is vervaardigd omtrent denzelfden tijd als die, welke tegen over pag. 199 geplaatst, de kerk van buiten vertoont; onder het oorspronkelijke staat het navolgende:

PIETER SAENREDAM *dit voleyndt mit teyckenen den 18°. Juny A^o. 1636.*

Wij veronderstellen dat dit gedeelte der kerk een van de beide gebouwen is, welke men op de vorige afteekening aan de noord- of zuidzijde van den stompen achtertoren ziet. Men kan uit dit klein gedeelte der kerk genoegzaam zien, van welke uitgebreidheid zij in haar geheel moet geweest zijn, terwijl men het prachtig oksaal mede voor een gedeelte aanschouwt.

Deze afbeelding is door dezelfde vriendelijke hand voor ons Tijdschrift verkleind en op steen geteckend, als de vorige.

Toen men in het jaar 1582 (*) besloten had de kerk af te breken en de materialen te doen dienen tot versterking der stad, hebben zich de kanoniken, en met name de deken LAMB. VAN DER BURCH hiertegen hevig verzet, zoodat het werk, na dat reeds het dak was weggenomen, geschorst werd; dit belette echter niet dat het lood daarvan gekomen, namens den Raad is verkocht; naar luid eener rekening van den anderen kameraar JOHAN VAN BARCK, was

(*) De deliberatiën daar over zijn te vinden in de resolutiën van den stedelijken raad van 14 Februarij, 15 en 16 Mei, 18 en 26 Junij en 8 Augustus 1582, waarvan sommigen zijn medegedeeld door *MATHEUS de Fund. Eccl.*

de opbrengst van hetzelfde 4759 ponden 15 schell. 9 penn., waarvan afgetrokken de onkosten van afbreken, het bewaren van dien enz., 201 ponden 2 schell. 6 penn., er dus nog overbleef 4558 pond. 13 schell. 3 penn., makende de somma van f 27351,91 welke gelden ter versterking der stad werden aangewend. Hierna echter verzochten en verkregen de kanonniken van den Prins van Oranje de vrijheid, om ten hunnen kosten de kerk te herstellen.

Honderd jaren later (1682), verzochten de kapittelheeren den stedelijken Raad de toestemming, om eenen toren van duifsteen, die bouwvallig was en welke op pl. VI. nog te zien is, af te breken; uit de voorwaarden, waarop dit verzoek bij besluit van den 27^{en} December van dat jaar is toegestaan, kan worden afgeleid, dat de opbrengst van deze afbraak aanmerkelijk moet geweest zijn.

De westergevel, die zeer bouwvallig was, is volgens resol. van 22^{en} December 1710 afgebroken, en een andere in deszelfs plaats gebouwd.

In het volgende jaar had er eene verzakking aan de kerk plaats, waarom het kapittel door den Raad werd gelast, de kerk in haren vorigen staat te herstellen. Zoo door veranderingen als het afbreken van torens en bijgebouwen, was weinig van den tijd der stichting meer over; aan de westerszijde echter tegen het choor, staat ook nog heden een stuk zwaar muurwerk, zijnde het gedeelte eener kapel, welk overblijfsel in twee opzigten merkwaardig is:

1°. Om dat zich in hetzelfde als nog eene groote nis

bevindt, welke eenigzins overeenkomt met die, welke in het muurwerk, dat op het Valkenhof te Nijmegen is overgebleven, van zeer hoogen ouderdom wordt geoordeeld, als afkomstig van eene heidensche kapel.

2°. Omdat dit muurwerk gemetseld is met eene bijzondere oude soort van cement en tufsteen, welke witter is dan de gewone tuf- of duifsteen aan de oude kerkgebouwen.

Deze steenen komen in velen overeen met den brok oud muurwerk aan de kerk te Doorn, aan die van het St. Gillestorentje, bij het kasteel te Medenblik, en aan de kerk te Westwoude in Noordholland, welk metselwerk verscheidene deskundigen geoordeeld hebben, het oudste muurwerk te zijn, dat hier te lande is overgebleven.

Zeker is het, dat deze witte tufsteen wel het onderzoek van bekwame scheikundigen waardig is, om te weten of deze steenen gelijk staan met die, welke uit het Triersche, van de zijde der rivieren tot ons zijn gekomen, dan of deze misschien uit de Noordzee zijn opgebaggerd; van welke laatste soort waarschijnlijk de Romeinsche straatwegen zijn vervaardigd, met name die, van welke een gedeelte in de Wieringerwaard is ontdekt en door Mr. PALUDANUS beschreven.

Voor ruim eene halve eeuw werd een nieuw beeld, den Keizer voorstellende, vervaardigd en op het dak in de plaats van het oude gesteld, welk laatste thans nog bewaard wordt in de kapittelkamer van St. Pieter; hetzelfde is met den keizerlijken mantel omhangen, de kroon op het hoofd en de dubbelde arend op de borst, het zwaard in de rechterarm, doch die ontbre-

kende aan dezelfde zijde vastgehecht, en de wereldkloot prijkt in zijne linkerhand. Deszelfs lengte bedraagt 1 el en ruim 30 palmen buiten het voetstuk, hetwelk bijna 20 palmen hoog is; het ijzeren zwaard bereikt de lengte van 1 el en bijna 30 palmen.

Op den voet staat geschilderd het jaar 1569, en lager gebeeldhouwd: HENRIC9. CESAR.

Het geheel is van hout, en wordt door deskundigen voor een fraai stuk van beeldhouwwerk gehouden.

Het beeld, hetwelk nog heden op de kerk te zien is, werd vervaardigd door den beeldhouwer KOOPMAN, die zijne werkplaats had in het Abraham Dole steegje, bij de Lange Nieuwstraat.

Toen in het jaar 1579 de kapittelen werden uitgenoodigd, tot het teekenen der nadere Unie van Utrecht, heeft het kapittel van St. Marië zich hiertegen lang verzet; deszelfs Deken, de meergemelde LAMBERTUS VAN DER BURCH, vond zich als roomschgezind bezwaard hiertoe over te gaan, en het was niet dan na protestatiën van 23 en 26 Januarij van dat jaar, dat hij, zoo voor zichzelf als uit naam van zijn kapittel, eindelijk hieraan voldeed.

Na het sluiten dezer Unie matigden zich de onroomschen meer vrijheid aan dan hun was toegestaan; zij oefenden hunne godsdienst nog niet openlijk, doch op den 7 Maart 1580 ontstond onder hen een optloop, waarbij eenige kerken door het gemeen geplunderd werden, welk lot ook die van St. Marië te beurt viel.

De genoemde VAN DER BURCH (*) moest met meer

(*) Deze LAMBERT VAN DER BURCH heeft over die kerk een belangrijk werk geschreven, hetwelk volgens HOLJNCK v. PAPENBRECHT zoo

roomsche kapittelheeren, die hunne godsdienst waren getrouw gebleven, tijdens het verblijf van den Graaf VAN LEICESTER te Utrecht, de stad ontruimen, en het was in het jaar 1585 dat zij den Hervormden werd afgestaan, die daarin op vrijdag den 30 Julij van dat jaar het eerst predikten.

De tienden aan deze kerk behoorende, van welke wij op pag. 201 met een enkel woord hebben gewag gemaakt, waren zeer aanzienlijk. In later tijd moest het kapittel van dezelve een zevende gedeelte aan de Staten 's lands van Utrecht uitkeeren; het kocht dit weinige jaren daarna (1598) af, voor f 1000 jaarlijks, en hiermede werden alleenlijk bedoeld die tienden, welke het kapittel te Houten, 't Goij en Lopik bezat.

Omtrent deze laatste vinden wij dat in het jaar 1227 een geschil was gerezen, tusschen het kapittel van St. Marie en den Graaf VAN GOJSE. Gemelde Graaf meende dat deze tienden hem volgens leenregt behoorden, terwijl het kapittel beweerde, dat deze inkomsten door den stichter, Bisschop KOENRAAD, aan de kerk waren geschonken, om in de praebenden te voorzien, en zij ook, door het lang genot, tot het voortdurend bezit geregtigd waren. Het geschil werd door de voornaamste mannen der Utrechtsche kerk ten voordeele van het kapittel beslist, in zoo verre, dat hetzelfde zou toegelaten worden, om zijn regt daarop te bewijzen. De vele edelen hierbij tegenwoordig namen genoeg met deze uitspraak, en toen het kapittel zich bereid toonde hieraan te voldoen, en vele

zeldzaam is, terwijl anderen hetzelfde van weinig waarde beschouwen. Zie *Batavia sacra*.

getuigen, boven verdenking verheven, bijbragt, die zulks met eeden wilden bevestigen, ontsloeg de Graaf hen vrijwillig van dezen ced, en zag van zijnen eisch af, waarom de kerk van St. Marie toen in het ongestoord bezit van deze tienden is gesteld, en de uitspraak door de tegenwoordig zijnde geestelijke en wereldlijke personen werd geteekend (*).

Wanneer de landlieden in de stad kwamen om de tienden te betalen, werden zij feestelijk onthaald; doch deze maaltijden ontaardden allengs in brasserijen; de landlieden zonden hunne bedienden, die dan weder anderen, tot den maaltijd onbevoegden, medebragten, en eindelijk nam daaraan geen ordelijk landman meer deel. De kanonniken, gaarne van dezen last ontslagen zijnde, wendden zich tot den Raad, ten einde deze onnoodige en onbetamelijke uitgaven te doen ophouden, die dan nog bovendien meermalen aanleiding gaven tot vechtpartijen en stoornis der rust in de stad. Op dit verzoek werd door den Raad in het bovengenoemde jaar (1598) een besluit genomen, waarbij, om gemelde redenen, deze maaltijden op verbeurte van boete, zoowel voor den gever als den bijwoner van dezelve, werden afgeschaft.

(*) Ofschoon dit jaar als het 14 indictie jaar in het stuk zelve wordt opgegeven, merkt VAN MIERIS daarbij aan, dat het 14 indictie jaar is ingevallen in 1226, terwijl hij er bijvoegt, dat de afbeelding van de wapens der mannen, die bij de beslissing hiervan tegenwoordig waren, ophingen in de kapittelkamer, met het bijschrift A. 1227. — MATTHAEUS *de Nob.* p. 798 wil 1220 gelezen hebben, waartoe in het geheel geen grond is; doch deze vergist zich meermalen in de dagteekening. De juiste datum is 1226, daar otto II. reeds in dat jaar in Vriesland is vermoord. Zie *ALTING. Not. Germ. Inf. T. II. p. 31. v. DUESICHEN.*

De H. Maagd, aan welke deze tempel was toegewijd, werd hier bij uitnemendheid geëerd; voornamelijk echter werd een plegtige omgang ter harer eere gehouden op den feestdag harer zuivering (2 Februarij), op welchen dag het volk met de geestelijkheid, benevens de Magistraat en zelfs de Bisschop in de kerk ter bijwoning van de dienst kwamen. Allen die het slechts begeerden, ontvingen eene waschkaars, die door de stedelijke regering geschonken en door den priester gewijd werden; na de wijding stak ieder de zijne aan, en men ging de stad door in plegtigen en luisterrijken optogt. In later tijd echter heeft men het geven van waschkaarsen beperkt, en bij besluit van het jaar 1521, bepaalde de Magistraat de corporatiën en bijzondere personen die tot deze eer mogten toegelaten worden.

In deze kerk bevonden zich zeer vele zeldzaamheden, welke wij om het minder belang voorbij gaan. Wij moeten echter gewagen van drie hoornen van Eenhorens, zijnde een geschenk van HENDRIK IV., welke in groote achting stonden, hetzij om hunne hooge oudheid, en als geschenk van den stichter der kerk, hetzij om hunne grootte en fraaiheid (*), of dat men nog geloofde dat zij van een zeldzaam landdier waren, terwijl men sedert lang weet dat het horens van den Narval, eenen visch, zijn. Zie over dezelve VAN HEUSSEN EN VAN RIJN in hunne aanteeke-

(*) Batavia sacra in vita Lithmatii vinden wij, dat deze hoornen tot kandelaars voor het hoog altaar gebruikt werden.

ningen op de Marie kerk, alwaar zij breedvoerig worden beschreven.

Het belang hetwelk in deze hoornen gesteld werd, kan men hier uit afleiden, dat de deken HERMANNUS VAN LETHMAAT, DOOF MARIA, koningin weduwe van HONGARIJEN, op het Vreeburg werd gevangen gezet, dewijl hij, na het eindigen van den burgeroorlog tusschen de Utrechtenaren en HENDRIK VAN BEIJEREN, Bisschop van Utrecht, zich door KAREL VAN EGMOND, Hertog van Gelderland, eenen derzelve op eene slinksche wijze door zijnen afgezant, den Prior van Munnichuijsen, had laten ontnemen, en de Hertog dezelve weigerde terug te geven, maar in voldoening van oorlogskosten onder zijne berusting hield. Genoemde Deken werd niet ontslagen, dan op een verzoekschrift van de vijf kapitelen, onder borgtogt, en met uitdrukkelijke voorwaarde, dat hij binnen twee maanden dien horen zoude terug bezorgen.

Ook later, toen de stedelijke regering zich vele kerkelijke goederen toeëigende, stelde deze in gemelde hoornen veel belang, gelijk ook van den anderen kant het kapittel dezelve zocht te behouden; ja, de ijver van den Deken LAMBERTUS VAN DER BURCH ging zoo ver, dat hij dezelve liever in handen der Spanjaarden dan in die der stedelijke Regering zag: de hoornen ten minste werden vervoerd of verduisterd, hetgeen aanleiding gaf dat het bestuur het volgende besluit nam: 14 Febr. 1581. *Alsoe die van de capln. van Sinte Marien Tutrecht tot nochtot in gebreke gebleven zijn te voldoen voorgaende resolutien van den rade ende oick haerl eygen presentatie, soe is by den rade voir de leste*

reysse geresolœert, dat men *troovirs. Capittel die wete* doen ende bevelen sall de verbrochte *Eenhoorns* wederom te doen commen ende leveren binnen deser stadt tusschen dit ende beloken *paisschen* toecommende op pene dat by faulte van dien de deken en de andere *Capitularen* die int verbrenge geconsenteert hebben *voir nu alsdan* ende alsdan *voir nu geordineert* wordt te gaen in *gyse-linge* tot *Peter Voss* ende aldair te verbliven tot dat de *voirsz Eenhoirns* alhier effectuelick gebrocht ende geleverert zullen zyn. Alle de zeldzaamheden en reliquien, vroeger alhier voorhanden, zija er thans niet meer. De charters van het capittel, op het Domein archief alhier berustende, hopen wij dat eens in eenen staat zullen gebragt worden, dat de geschiedenis daar voordeel van hebben kan; vele boeken en kaarten, aan welke laatste echter de hand des tijds veel nadeel heeft toegebragt, zouden wel eene betere plaats waard zija dan die, waar zij nog heden, wij hopen slechts voor eenen tijd, worden bewaard. In een der vertrekken, waarin de stukken, het kapittel betreffende, zich bevinden, is nog eenen Bijbel, bijzonder fraai op parkament geschreven in 6 deelen buitengewoon groot folio, waarvan men verhaalt dat elk deel f 5000 van afschrijven zoude gekost hebben. De Franschen in 1672 en 1673 deze stad bezet hebbende, wendden mede alle hunne pogingen aan, de eenhorens in handen te krijgen, hetwelk echter mislukte.

Aan de oostzijde tegen de kerk staat eene fraaije pomp, van welker slichting wij geene aantekening gevonden hebben; doch betreffende eene vermaking die in

het jaar 1659 plaats had, besloot de Raad (12 Dec.) een vierde gedeelte der kosten daaraan te betalen, terwijl een ander vierde gedeelte door het kapittel, en de overige helft door de bureu zoude worden gedragen. Het water dezer wel is buitengewoon helder en zuiver; eene groote hoeveelheid wordt nog dagelijks van hetzelfde naar Amsterdam verzonden.

Na het invoeren der hervorming en het sluiten der Unie, werd er verandering gemaakt in het verkiezen der kanonniken, en in andere zaken het kapittel betreffende; hetwelk echter niet slechts dit, maar in het algemeen de vijf kapittelen betrof. Zij vorderden het regt om ook in de oneven maanden des jaars de prebenden of proben te vergeven, gelijk zij in de eerste tijden hadden gedaan, doch hetwelk hen later door overeenkomsten met het Duitsche Rijk, waaronder Utrecht gerekend werd, was ontnomen, en aan den Paus gekomen. Dit werd hen afgeslagen, en voor een gedeelte verkreeg de Ridderschap en de stad hiertoe het regt; de prebenden werden verkocht, (zie pag. 203) en de Thesaurie van St. Marie werd in later tijd aan WILLEM III. als vrij eigendom afgestaan, in plaats van f 150,000. Vele veranderingen van minder belang werden verder van tijd tot tijd in het inwendig huishoudelijke gemaakt, tot dat eindelijk in het jaar 1810 de kapittels geheel afgeschaft, en de goederen aan de Fransche kroon getrokken werden.

De Engelsche gemeente, ten behoeve der Waalsche de St. Pieters kerk moettende inruimen, verkreeg den 14 Julij 1656 de toestemming, hare godsdienst in de Maria kerk uitte oefenen, waartoe dezelve op kosten

van het kapittel werd ingerigt; de kerkekamer werd gemaakt van eene kapel waar vroeger de vicarissen vergaderden, en de kapel aan de zuidzijde, werd ingerigt voor eene bergplaats van stoelen enz. Kort daarop, in het jaar 1672, werd deze gemeente genoodzaakt de kerk afstaan aan de Franschen, die, geene levensmiddelen, hooi, stroo enz., uit de Provincie Holland ontvangende, dewijl de uitvoer van levensmiddelen van daar naar die van Utrecht verboden was, hunnen benoodigden voorraad uit Frankrijk en de overwonnene gewesten moesten bekomen; uit gebrek aan geschikte bergplaatsen, werd de Akademie en de Maria kerk tot magazijnen ingerigt. Weinig tijds na hun vertrek, en naauwelijks wederom voor de godsdienstoefening ingerigt, leed dezelve op nieuw eene aanmerkelijke schade door eenen verschrikkelijken orkaan den 1. Augustus 1674, door welke ramp de domkerk en andere gebouwen, mede gedeeltelijk instortten. Tot het begin dezer eeuw bleef zij nu ongestoord in denzelfden staat, totdat, na het afbranden van den schouwburg aan het plein van het vreeburg, in den winter van het jaar 1808, het gedeelte aan de oostzijde, zijnde het voormalige choor, op order van koning LODEWIJK, die hier zijnen zetel had gevestigd, voorloopig tot eenen schouwburg werd ingerigt. Bij zijn vertrek stond hij dit lokaal af aan de stedelijke regering, die hetzelfde weder tot eene stads-concertzaal inrigtte; ook worden aldaar de bijeenkomsten van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen gehouden. Deze zaal is tot het houden van concerten, (voor de *resonance*) ongetwijfeld met die van het gebouw Felix Meritis te Amsterdam, de beste welke wij in ons land bezitten. Boven achter dezelve

is nog eene kamer, tot vergadering van bestaanderen, en aan de andere zijde een klein kamertje, hetwelk tot koffijkamer gebruikt wordt. De zaal wordt ook tusschentijds tot bijzondere concerten en ander gebruik afgestaan. Het voorportaal en de galerijen der kerk, waren nog in onzen tijd ingerigt tot het plaatsen van kramen gedurende de jaarmarkt; wij herinneren ons, dat de voormalige buik der kerk toenmaals een tuin was, met een houten hek tusschen pilaren afgesloten. Zij was echter toen hare slooping nabij. Uitgenomen het gedeelte hetwelk de concertzaal uitmaakt, werd de gansche kerk op den 30^{en} Augustus 1813 verkocht voor de som van f 18,500 -, en den 2^{en} September daaraanvolgende met afbreken een aanvang gemaakt, zoodat in December 1816 niets meer daarvan overig was dan de grond, welke in het jaar 1817 werd verkocht aan den heer VAN LAERE, die denzelven heeft ingerigt tot eene boomkweekerij.

Het plein vóór de kerk werd reeds vroeg doelmatig geoordeeld om tot markt te dienen. In het jaar 1391 is de wekelijksche markt, die des zaturdags op het Buurkerkhof gehouden werd, aldaar overgebracht.

Deze plaats was hiertoe meer geschikt, en werd van tijd tot tijd bekwamer gemaakt, zoodat de Raad den 11 Julij 1614 besloot, dat ook de jaarmarkt aldaar zoude gehouden worden. Tot in dat jaar was de kerk nog door eenen muur van de stad afgescheiden, zoo als wij op pag. 200 hebben vermeld; doch twee jaren later, (Resol. 22 April 1616) werd deze muur weggebroken en de eerste rei boomen omgehouden, ten einde de plaats *ten gemakke der kooplieden voor de jaarmarkt te verbreden*, bij welke gelegenheid de weg op stads

kosten werd bestraat. Door deze vergrooting vond de Raad goed ook de hoendermarkt, welke tot nog toe op den Steenweg was gebleven, op de Marieplaats over te brengen. Deze markten schijnen de omliggende huizen veel voordeel te hebben aangebragt. Na het bovengenoemd besluit wendden zich de bewoners van den Steenweg en de beide Marssengasten, met een verzoekschrift aan den Raad, (12 Nov. 1618) waarbij zij hunnen wensch te kennen gaven, dat de hoendermarkt wederom bij hen mogt worden gevestigd; te gelijker tijd echter leverden de burea van den Springweg, de Marieplaats, de Marie-, Zale- en Boterstraten een verzoekschrift in, om dezelve op de Marieplaats te mogen behouden; welk laatste verzoek door den Raad werd ingewilligd, die tevens besloot eene gallerij (*) te doen bouwen, waaronder de kooplieden met hunne waren droog konden staan; deze gallerij werd in 1750 geheel vernieuwd, tot dat zij na ruim 2 eeuwen, in onzen tijd (1825) ten eenenmale gesloopt werd. Zij stond terzelfder plaats, waar thans de groenmarkt wordt gehouden.

Tot gerijf der kooplieden die hunne waren ter markt bragten, besloot de Raad 26 Augustus 1616, aan de trappen achter de kerk eene waterpoort te doen maken, waartoe werd aangewezen de graauwe steen van de poort, welke gestaan had achter het Vreeburg (waarschijnlijk het poortje waardoor men vroeger van den Singel in het kasteel kwam); het werd des zondags gesloten, volgens besluit van 3 Mei 1619, waarbij de portier van de Catharijne poort, onder wiens opzicht het

(*) De plaatsen onder dezelve werden verpacht in 1685, om f 160 en in 1744, om f 220's jaars.

waterpoortje stond, gelast werd hetzelfde die dagen niet te openen. Tien jaren daarna (17 Augustus 1629), werd het wederom toegemetseld en met aarde gevuld, dewijl men alhier bevreesd was voor eene overrompeling van de Spanjaarden, die onder aanvoering van den Graaf VAN DEN BERGE, en ondersteund door den Graaf VAN MONTECUCULI met 14,000 man Keizerlijke troepen, in Overijssel en Gelderland waren gevallen, en Amersfoort, benevens het huis ter Eem hadden bezet. De voorzigtigheid deed de stadsregering ook andere maatregelen van voorzorg nemen; behalve het innemen van eenige hulptroepen, (*) en het onder water zetten van eenige landerijen, werden de wallen met geschut beplant, en men hield zich gereed den vijand waardiglijk te ontvangen. Onder het geschut bevonden zich twee metalen stukken die met OLIVIER VAN NOORT eene reis om de wereld hadden gemaakt, tot gedachtenis waarvan op het eene gegraveerd stond.

*Streecke Mageliano heb ick gepasseert
Met den generael Olivier onbevreesd
't Utrecht ick wederom ben gearriveert
Als ick 3 jaeren op de reys was geweest.*

Op het andere stond :

*De werelts ronde cloot
Ben ick in drie jaeren
Door avonturen groot
Met Olivier omgevaren.*

THOM. BOTH. me fecit A°. 1578.

(*) Dezelve bestonden uit 1000 man, die aangeworven waren, om naar de W. I. te vertrekken.

Keeren wij echter van dezen uitstap terug. Toen het gevaar was geweken, werd de poort wederom na eene korte sluiting, bij resolutie van 14 September deszelfden jaars, in haren vorigen toestand hersteld; zij werd echter niet te gelijk met de overige poorten geopend, doch moest wederom des zondags gesloten gehouden worden. Op den 10 Mei 1658 besloot de Raad, dat dezelve gedurende den zomer des morgens ten 5 ure zoude geopend worden. Het besluit van die dagteekening luidt als volgt: *Op 't versoeck van de steentjes bakker op 't Bolwerck achter St. Marien ende de Loyers hebben te haer cuypen onder deser stadts walle aldaer, is provisionele goetgevonde ende verstaen dat de portier van de Catharynen poorte tusschen halff Meert ende halff September 's morgens te vyff uyren precise zal hebben te openen 't poortjen tusschen 't voorz. bolwerck ende de Loycuypen (*)*.

Het plein van dit bolwerk, hetwelk bij besluit van den stedelijken raad van 30 October 1682 moest gesloopt worden, maakt thans een gedeelte uit van de plaats van den Heer F. H. C. Baron van HEECKEREN VAN BRANDSENBURG welke dezen singel aanmerkelijk verfraait.

(*) Het bolwerk Marienburch werd bij resolutie van 16 Dec. 1616 afgestaan aan JAN GEBRITSE VAN OVERMEER, om er een steen- en porcelijnbakkerij op te zetten, en bij besluit van den Raad van 23 Mei 1664 werd hetzelfde ingerigt tot een gasthuis ter verpleging van personen, die door de pest waren aangetast.